

GAP Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi Çiftçi Örgütleri Merkezli Çoğulcu Yayım Modeli

İsmail Uğur GÜMÜŞ

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (GAP BKİB) Bölge Müdürlüğü
GAP Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi(GAP TEYAP) Proje Sorumlusu

Urfa Tüneli Çıkış Ağızı P.K. 155 Karaköprü/Şanlıurfa

igumus@urfa.gap.gov.tr

Celal KAYA

GAP BKİB Bölge Müdürlüğü

GAP TEYAP Proje Koordinatörü

Urfa Tüneli Çıkış Ağızı P.K. 155 Karaköprü/Şanlıurfa

celalkaya@urfa.gap.gov.tr

Özet

Büyük maliyetlerle hayata geçirilen sulama projelerinin yapılabilirliğini etkileyen en önemli faktör, çiftçilerin sosyal ve ekonomik olarak kalkınmasıdır. Sulama teknolojilerinin yaygınlaştırılması, suyun etkin kullanımı, sulama ve sulu tarım teknikleri konularında Tarımsal Eğitim Yayım yoluyla çiftçilerin bilgi ve becerilerinin artırılması bunun yegâne yoludur. Özellikle bölgenin sosyal yapısı, sulama alanlarının GAP Eylem Planıyla ivme kazanarak sürekli artması, tarımsal üretimde globalleşen dünya ile birlikte yeni üretim tekniklerinin ve yeni pazarlama yöntemlerinin ortaya çıkması gibi etkenler, eğitim yayımın önemini ve ihtiyacını da arttırmaktadır. Bu durum, küçük aile işletmeciliğinin korunması adına çözülmesi gereken bir sorundur. Tüm çiftçilere ihtiyaç duyulan her türlü tarımsal eğitim yayım ve stratejilerinin gereği olarak verilmesi gereken danışmanlık hizmetinin sunulmasında, çiftçi ihtiyaçları ve en önemlisi çiftçi sayısının çeşitli nedenlerle sürekli değişmesinden dolayı yeni bir sisteme ihtiyaç duyulduğu da ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla, GAP BKİ tarafından bölge genelinde uygulanmak üzere 2011 yılında GAP TEYAP projesi başlatılmıştır. Proje kapsamında eğitim yayım ile ilgili ihtiyaç duyulan hizmet açığının nasıl kapatılabileceğinin gösterilmesi ve sulamaya açılan alanlarda çiftçilerin sulamaya hazırlanması hedeflenmiştir. Bu kapsamda, Çiftçi ve Çiftçi Örgütlerinin aktif olacağı yayım modeli geliştirilmiş ve Ocak 2014 itibarıyla uygulamaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Eğitim Yayım ve Danışmanlık Sistemi, GAP Bölge Kalkınma İdaresi , GAP Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi, Çiftçi Örgütleri Merkezli Çoğulcu Yayım Projesi

Giriş

GAP Bölge Kalkınma İdaresi (GAP BKİ), T.C. Kalkınma Bakanlığının temel misyonuna uygun olarak bölgede elde ettiği birikimlerinden hareketle GAP Bölgesi'nde doğal kaynakların etkin ve sürdürülebilir kullanımını dikkate alarak bölgenin kalkınma çalışmalarında insan odaklı bir anlayışla çalışmalarını geliştirmekte ve yürütmektedir. Bu kapsamda, GAP-BKİ bölgenin tarımsal potansiyelinin bölgesel düzeyde etkin şekilde kullanımını sağlamak üzere bölgesel kalkınmaya ve ülke ekonomisine en büyük katkıyı sağlamaya yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

Bölgede konuyla ilgili yaşanan sorunlara çözüm oluşturabilmek, bölge potansiyellerini etkin kullanmak suretiyle tarımsal gelişmeyi sağlamak ve sürdürülebilir kılmak adına, 2011 yılında Kalkınma Bakanlığı'na bağlı GAP Bölge Kalkınma İdaresi koordinasyonunda GAP Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi (GAP-TEYAP) uygulamaya konulmuştur.

GAP TEYAP'ın normal proje bitiş süresinin 1 yıl uzatılarak 31 Aralık 2013 tarihine ertelenmesi, planlanan proje faaliyetlerinin daha sağlıklı bir ortamda yürütülmesinde ve proje kapsamında en önemli çıktılardan biri olan "GAP Çiftçi Örgütleri Merkezli Çoğulcu Yayım Modelinin" ön hazırlıklarının başlatılmasında çok önemli katkılar sağlamıştır.

Genel bir değerlendirme olarak, bir eğitim-yayım projesi olan GAP-TEYAP kapsamında GAP Bölgesinde tarımsal eğitim ve yayım açısından önemli ilerlemeler kaydedildiği rahatlıkla söylenebilir. Proje en başta bölgesel ve ulusal çapta çok geniş kitlelere tanıtılmış ve ülke çapında detaylarıyla konuşulur, tartışılır hale gelmiştir. Üç yıl gibi kısa bir sürede gerçekleştirilen bu gelişme oldukça önemlidir. Geline bu durum, projeye olumlu etkiler olarak geri dönmüş, katılımı artırılmış, koordinasyon ve işbirliğini güçlendirmiş ve zaten prensip olarak gelişme ve yeniliklere açık olan projenin dönem içerisinde daha sağlıklı mecralara yönelmesine sebep olmuştur.

Projenin tarımsal eğitim yayım hizmetleri sunan kurum ve kuruluşların kapasitelerinin geliştirilmesine katkı sağlanması bölümünde teknik eleman eğitimleri gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar sadece teknik konularda eğitilmemiş bu kişilerin büyük bir kısmı aynı zamanda yayım, iletişim, proje hazırlama ve ekonomik değerlendirme konularında da eğitilerek GAP Bölgesinde "21. Yüzyılın Tarımsal Yayımcısı" tipine uygun eleman yetiştirilmeye çalışılmış ve bunda da başarıya ulaşılmıştır.

Çiftçi ve teknik eleman eğitimlerinde konular, günün ihtiyaçlarına göre belirlenmiş, böylelikle aile çiftçiliğinin gelişiminde ortak paydada olması gereken çiftçi ve teknik eleman bilgi bağının aynı hedeflere yönelik olarak verilmesi amaçlanmıştır. Bu konularda Türkiye'nin alanında uzman eğitimcileri görevlendirilmiş ve eğitimlerin en iyi ortamlarda verilmesine azami gayret gösterilmiştir. Örneğin; Proje öncesi GAP Bölgesinde organik-iyi tarım konusunda kontrolör sertifikalı sadece bir tane uzman var iken, proje kapsamında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) ile işbirliği halinde yapılan faaliyetler ile birlikte bu konuda GAP illerine yayılmış 60 kontrolör ile birlikte 162 organik-iyi tarım konularında yayım elemanı yetiştirilmiştir. Bilindiği üzere Aile çiftçiliği, Aile temelinde tüm tarımsal faaliyetleri kapsamakta ve aile tarafından yönetilen ve gerçekleştirilen, bütün aile bireylerinin işgücüne dayalı bitkisel üretim, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık-su ürünleri ve el sanatları alanlarındaki üretim faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda farklı tarımsal faaliyet yapmak isteyen çiftçilerin talepleri de değerlendirilerek yayım elemanı eğitimlerine ağırlık verilmiştir.

Yine aynı şekilde, proje öncesi GAP Bölgesinde sulama konusunda proje hazırlayabilen ve arazi şartlarında uygulamasını yapabilecek kişi sayısı sadece bir elin parmakları kadar iken, proje kapsamında gerçekleştirilen teorik ve uygulamalı eğitimler sonrası şu anda bu konuda 9 GAP ilinde 69 uzman ile birlikte 187 sulama yayımcısı yetiştirilmiştir. Yetiştirilen bu uzmanlar Doğu Anadolu Projesi (DAP) sulama projelerinin değerlendirilmesi ve izlenmesi, GAP Organik Tarım Küme Projesi kapsamında yetiştiricilik ve sulama konularında teknik destek sağlanması vb. gibi konularda diğer projelere ve kuruluşlara da teknik destek sağlamışlardır.

Bölgede tarımsal üretimle ilgili önemli konularda (Teşvik, destek ve hibeler, nar yetiştiriciliğinin sorunları, sulama yönetimi ve genel olarak Aile Çiftçiliği yapan çiftçilerin sorunları vb.) proje kapsamında çalıştay, toplantı ve etkinlikler düzenlemenin yanı sıra, bu konuda diğer kurum-kuruluşlarca düzenlenen ulusal-uluslararası etkinliklere proje olarak katılım sağlanıp pek çok etkinlikte GAP-TEYAP projesi tanıtılmış ve ilgili sunular yapılmıştır.

Proje her zaman uygulama süreci içerisinde ortaya çıkan talep ve ihtiyaçları dikkate alarak yürütülmüştür. Bu konuya verilecek örnekler arasında; bölge kalkınma ajansları ve diğer projeler ile yapılan ortak çalışmaların yanında, bölgede ilk defa sulama başlamadan önce hazırlanan ve Suroç'ta örnek uygulaması başlatılan "Suya Merhaba Projesi" gösterilebilir. Bu projede ilk defa su ve sulu tarım ile karışılacak aile çiftçilerine yönelik bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmaları yürütülmektedir.

Projede eğitimler sadece teorik eğitimlerden ibaret olmamış verilen bu teorik eğitimler saha uygulamaları, yurt-İçi ve yurt dışı teknik geziler ve fuar ziyaretleri ile pekiştirilmiştir. Proje kapsamında GAP Bölgesindeki diğer kurum ve kuruluşlarla yoğun bir işbirliği yapılmış ve GAP-TEYAP ekibi tarafından teknik destek verilmiştir.

Proje dönemi içerisinde idari açıdan yaşanan en önemli sorun olarak personel hareketleri gösterilebilir. Tüm çabalara rağmen, zaman zaman proje için nitelikli personel bulunamamıştır. Üstelik projeye alınan personelin bir kısmının TARGEL sınavını kazanarak GTHB'na veya başka kurum-kuruluşlara geçmesi ve çeşitli nedenlerle işten ayrılmaları projenin personel durumunu en başta sayısal yönden

olumsuz etkilemiştir. Ancak, süratle yapılan yeni alımlar ve görevlendirmeler ile bu sorun zaman içerisinde büyük ölçüde giderilmiştir. Diğer taraftan, proje ekibi bu süreç içerisinde aldıkları yoğun ve kaliteli eğitimler ile teknik olarak çok daha iyi seviyelere gelmişlerdir. Bölgeye de iyice alışan ve kurum-kuruluşları daha iyi tanıyan proje ekibinin bu yöndeki gelişmesi, proje faaliyetlerini olumlu olarak etkilemiştir.

Projenin önemli unsuru olan “ilgili kurum-kuruluşlar ile ilişkiler” bölümüne özel bir pasaj açmakta fayda vardır. GAP-TEYAP’ın herhangi bir kurumun rolünü alma gibi bir misyonu olmamıştır. GAP-TEYAP’ın bu projedeki misyonu; tarımsal eğitim ve yayım işinin resmi sahibi olan kurum ve kuruluşlar ile müştereken bölge üreticilerinin kapasitelerini artırmaya katkı sağlamak olmuştur. Diğer bir ifade ile bölgede sulamaya açılmış ve açılacak alanlarda acil ihtiyaç duyulan eğitim yayım ihtiyacının karşılanması amacıyla kendi kendine yardım prensibi ile çalışacak bir sistemin oluşumu için üretici örgütlerini aktive etmek olmuştur. Hiçbir faaliyetin GAP-TEYAP ekibi tarafından tek başına uygulanması da istenen bir durum olmamıştır. Tüm faaliyetlerin ilgili paydaşlar ile işbirliği içerisinde yürütülmesine azami gayret gösterilmiştir. Bazı yörelerde paydaşlarla olan bağın zayıflığı, bazı yörelerde ise tek bir paydaşa olan aşırı bağlılık gibi ufak tefek olumsuzluklar olmasına rağmen, konu yakından takip edilmiş ve olumsuz durumlar aşılmaya çalışılmıştır.

Diğer taraftan, bu kapsamda ilgili paydaşların projeye olan ilgileri de proje alanında farklılıklar göstermiştir. Projeyi tamamen kendi projesi olarak kabul edip, onunla iç içe yaşayan çok olumlu bölgeler olduğu halde, bazı bölgelerde bu ilişki ve katılımcılık maalesef yeterli olmamıştır. Bu kapsamda özellikle GTHB ile 2013 yılında yapılan işbirliği protokolü ilişkilerin daha da geliştirilmesinde oldukça etkili olmuştur.

Proje için çok önemli bir nokta da, GAP BKİ Başkanlığı, GAP Bölge Müdürlüğü ve Proje Koordinasyon Biriminin projeye karşı gösterdikleri ilgi, olumlu yaklaşım ve destektir. Ayrıca GAP Bölgesindeki valilerin ve kaymakamların projeye olan olumlu yaklaşımları proje uygulamalarına pozitif etkiler katmıştır.

Projenin resmi bitiş tarihi olan 31 Aralık 2013 itibarıyla, proje kapsamında planlanan 1.539 faaliyete karşılık 1.676 faaliyet gerçekleştirilmek sureti ile faaliyet yönünden % 109’luk bir gerçekleştirme oranı yakalanmıştır. Mali yönden ise yaklaşık % 65’lik bir gerçekleştirme sağlanmıştır. Bu kapsamda 2011 ile 2013 yılları arasında 293 ayrı faaliyet ile farklı 2.181 olmak üzere toplam 4902 teknik elemana ve 1383 ayrı faaliyet ile 11.206 çiftçiye doğrudan olmak üzere dolaylı yollardan yaklaşık 200.000 kişiye ulaşılmıştır.

Ayrıca projenin en önemli çıktısı olarak bu konularla ilgili sürdürülebilir bir çözüm oluşturulması konusunda bölgede uygulanmak üzere bir model oluşturulmuştur. İdarenin günümüze değin elde ettiği deneyimleri ve GAP-TEYAP ile eğitim ve yayım alanındaki deneyimlerinden hareketle; bölgede etkili, uygulanabilir, sürdürülebilir ve insan kaynağını öne alan, onun refahını hedefleyen bir anlayışı hâkim kılacak bir yayım modelinin ortaya konulmasının gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmalar sonucu; “Bölgede, kendi kendine yardım prensibi ile çalışacak, çiftçi örgütlerine dayalı çoğulcu ve talep yönlendirmeli bir yayım modelinin sorunların çözümünde etkin ve uygun olacağı ve bu şekilde tarımsal gelişimin ivme kazanacağı kanısına varılmıştır.”

Bu kapsamda tarımsal eğitim yayım hizmetlerinin sunulması konusunda çiftçi örgütlerini aktive etmek ve bu hizmetlerin sürdürülebilir bir şekilde çiftçi örgütleri eli ile etkin bir şekilde verilmesini sağlamak amacıyla “Çiftçi Örgütleri Merkezli Çoğulcu Yayım Modeli” geliştirilmiştir.

“GAP TEYAP Çiftçi Örgütleri Merkezli Çoğulcu Yayım Modeli” Aralık 2013’te onaylanarak, Ocak 2014’te model uygulama planı dâhilinde faaliyetlere başlanmıştır.

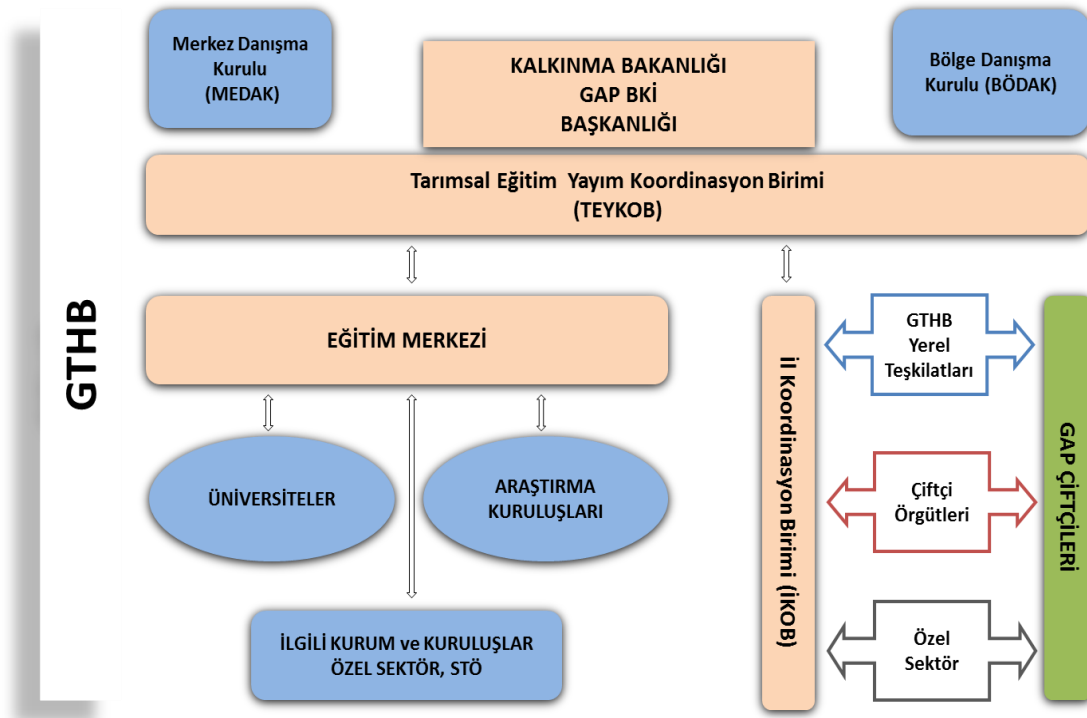
1.1. Modelin Yönetimi

Modelin yönetimi ve organizasyonu, organizasyon şemasında da görüldüğü gibi GAP BKİB’da oluşturulacak GAP Tarımsal Eğitim ve Yayım Koordinasyon Birimi (TEYKOB) tarafından GTHB’nın yerel teşkilatları olan İl Müdürlükleri, Araştırma Kurumları, Bölge Üniversiteleri, diğer ilgili kurum ve kuruluşlar ve çiftçi örgütleri ile işbirliği halinde yürütülecektir.

Modelin yönetimi için:

Merkez Danışma Kurulu (MEDAK),
Bölge Danışma Kurulu (BÖDAK),
Tarımsal Eğitim ve Yayım Koordinasyon Birimi (TEYKOB) ve
İl Koordinasyon Birimleri (İKOB) oluşturulmuştur.

1.2. Modelin Organizasyon Şeması

GAP Bölgesi Çiftçi Örgütleri Merkezli Çoğulcu Yayım Modeli

Şekil 1 Modelin Organizasyon Şeması

Modelin oluşturulması ve geliştirilmesi sürecinde, GAP TEYAP'ın tüm aşamalarında olduğu gibi ilgili tüm kurum ve kuruluşlar, özel sektör, STK'lar ve Üniversiteler ile etkili bir koordinasyon ve işbirliği içerisinde çalışılmış ve tamamen katılımcı bir yaklaşım uygulanmıştır.

GAP TEYAP'ın başlamasıyla birlikte tanıtım toplantıları ile birlikte GAP illerinde ilgili taraflarla çalıştaylar yapılarak bölgede eğitim yayım hizmetleri ile ilgili sorunlar irdelenmiştir. Daha sonra bölge genelinde konuyla ilgili kurum ve kuruluşlardan teknik elemanların oluşturduğu bir model çalışma grubu oluşturulmuştur. Daha sonra model çalışma grubu ile birlikte 16 - 23 Haziran 2012 tarihleri arasında Hollanda/Wageningen Üniversitesinde tarımsal eğitim yayım ve yayımın dünyadaki gelişimi konusunda bir eğitim alınmıştır. Takiben 02 -05 Ekim 2012 ve 14 - 16 Kasım 2012 tarihlerinde Gaziantep'te ve Mardin'de bölgeden ve ülkemizden konuyla ilgili önemli uzmanların katılımı ile iki çalıştay yapılarak alternatif modellerin ve yöntemlerin uygulanması ile ilgili çıktılar alınmıştır.

Tüm bu veriler çalışma grubu ile toplantılarda değerlendirilmiş ve bölgemizde tarımsal gelişmenin hızlandırılması ile sulama yatırımlarının amacına ulaşması için gerekli olan eğitim yayım ihtiyacının giderilmesinde en uygun modelin çiftçi örgütlerinin geliştirilip güçlendirilmesi ve bu hizmetlerin bu örgütler vasıtası ile verilmesi şeklinde olacağı ortak kanaatine varılmıştır.

1.3. Modelin Amaç ve Hedefi

- Hedef : GAP Bölgesinde Tarımsal Kalkınmayı Hızlandırmak,
- Amaç 1 : Başta sulamaya açılmış ve açılacak alanlar olmak üzere çiftçilerin ihtiyaç duydukları eğitim yayım hizmetlerinin verilmesi konusunda çiftçi örgütlerinin harekete geçirilmesi.
- Amaç 2 : Çiftçi Örgütlerinin idari ve teknik açıdan geliştirilip güçlendirilerek sürdürülebilir ve etkin bir yayım ve danışmanlık hizmeti verme işlevini üstlenmelerini sağlamak.
- Amaç 3 : Çalışma alanlarında potansiyelleri değerlendirmeye yönelik örgütlenme ve grup oluşturma konularında farkındalık sağlamak, tarımsal örgütlenme konusunda model amaç ve hedeflerine uygun yeni oluşumları teşvik etmek.

1.4. Modelin Uygulama Alanı, Süresi ve Hedef Grubu

- 6 Ziraat Odası ile 10 yeni kurulacak ve ya mevcut çiftçi örgütünde idari, teknik ve mali açıdan güçlendirme çalışmaları yürütülecektir.
- Sulama Eylem Planı kapsamında 7 pilot alanda suyun etkin kullanımı ve suya hazırlık uygulamaları öncelik sıralamasına göre yapılacaktır.
- Model 3+2 yıl süreyle uygulanacaktır.
- Model kapsamına alınan çiftçi örgütlerinin sorumluluk sahalarında yer alan teknik eleman ve çiftçiler modelin hedef gruplarıdır.

Sonuç

Modelin uygulamaya konması ile Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde bölgesel düzeyde eğitim verecek donanımlı iki eğitim merkezi tarımsal eğitim ve yayımın hizmetine girecektir. Bu merkezlerde öncelikle bölgede hizmet veren yayım elemanlarının eğitim ihtiyaçları giderilecektir.

Eğitim programları merkezlerde teorik eğitimlerle başlayacak, Araştırma ve Üniversitelerin uygulama alanlarında pratik olarak devam edecektir. Gerektiğinde çiftçi şartlarında yapılan demonstrasyonlar da bu amaçla kullanılacaktır.

Donanımlı hale gelen yayım elemanı İl Koordinasyon Birimi ile birlikte hazırlanacak program dâhilinde çiftçinin problemlerini çözebilecek bilgi ve beceriyi kazandırarak tarımsal kalkınmaya katkı sağlamış olacaktır.

Güçlenen örgütler daha fazla yayımcı istihdam ederek üyelerinin büyük bir kısmına ulaşacaktır. İşbirliği yapılan çiftçi örgütlerindeki bu başarılı çalışmaları gören diğer çiftçi örgütleri de aynı yolu takip edeceklerdir. Hem teknik hem ekonomik açıdan çiftçilerin memnuniyeti arttıkça sistem yaygınlaşacaktır. Çiftçi memnuniyeti sonucu belli bir dönem sonra örgütler GTHB'ı desteğine ihtiyaç duymadan danışmanları kendileri istihdam edeceklerdir.

Danışmanlık hizmeti veren örgütler çoğalınca kendi aralarında örgütlenerek Üst Birlikleri oluşturacaklardır. Oluşturulan bu Üst Birlikler çoğalan danışmanlarını kendileri eğitmek için kendi Eğitim Merkezlerini kuracaklardır. Bölgesel düzeyde gelişen bu Üst Örgütler yine ihtiyaç duydukları araştırma konularını kendilerinin çözmesi için Araştırma Birimlerini oluşturacaklardır.

Üyeleri ile ilişkilerinin gelişmesinde ortak hareket etme bilinci gelişerek birlikte çalışıp ortak yatırımlara giderek katma değerini büyük bir kısmını kendi aralarında paylaşabileceklerdir.

Tüm çalışmalar sonunda örnek başarılar yaygınlaşacak, kendi kendine yeterli hale gelen çiftçi örgütleri tarımsal yayım hizmetlerini karşılayarak tarımsal işletme sahiplerinin tarımsal bilgi, teknik ve teknolojileri konularındaki ihtiyaçlarının zamanında ve yeterli düzeyde karşılanması ile ilgili tüm ihtiyaçlara yerinde çözüm sunabileceklerdir.

Böylece tarımsal kalkınmanın temel taşları olan çiftçiler, süreç içerisinde aktif rol alarak hem sosyal anlamda hem de ekonomik anlamda bölgenin ve ülkemizin kalkınmasına doğrudan ve dolaylı bir şekilde olumlu katkı sağlamış olacaklardır.

Kaynaklar

- GAP Bölge Kalkınma İdaresi-Harran Üniversitesi, 2010. "Eğitim Yayım Projesi Fizibilite Raporu", Şanlıurfa.
GAP Bölge Kalkınma İdaresi, 2011. "Uygulama Planı", Şanlıurfa.
GAP Bölge Kalkınma İdaresi, 2013. "Çiftçi Örgütleri Merkezli Çoğulcu Yayım Modeli" Şanlıurfa.